

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats, 15 hp

Processbarhetsteorin

En studie om finskspråkiga elevers användning av personliga och reflexiva pronomen i possessivform samt placering av negation i bisats

The Processability theory

A study about Finnish students' use of the possessive personal pronouns, the possessive reflexive pronouns and the placement of the Swedish negation in subordinate clauses

Författare: Sivi Järvinen
Handledare: Gisela Håkansson
Examinator: Aina Bigestans
Termin: HT16
Ämne: Svenska som andraspråk
Nivå: Kandidat

Abstract

This essay aims to explain Finnish students' acquisition of Swedish as a second language: the focal point is the learners' use of the possessive personal pronouns (*hennes, hans* and *deras*) and the possessive reflexive pronouns (*sin, sitt* and *sina*), and the placement of the Swedish negation in subordinate clauses. The theoretical background for the analysis of these linguistic structures is the Processability theory. This thesis suggests that the pronouns, which have not been earlier investigated through the Processability theory, are a part of the stage 4 of the theory, whilst the placement of negation in subordinate clauses is part of the stage 5.

The basis for this thesis is a survey made in a secondary school in the north of Sweden and an upper secondary school in the north of Finland in autumn 2016. In other words two different groups of students have participated in the survey: one group studying Swedish as a second language in Sweden and one group studying Swedish as a foreign language in Finland. The analysis shows no linguistic differences between these two groups and for this reason there is no distinction made between them.

The results reveal that the possessive personal pronouns are slightly more overused than the possessive reflexive pronouns. However, the results show that those students who have not commenced to process level 4 have not either begun to process level 5. The learners' utilization of the negation placement suggests that they first learn the preverbal placement of the negation in a main verb and afterwards the preverbal placement of a negation in an auxiliary verb.

The results and conclusions given in this essay may be of some interest for other teachers and educational researchers.

Keywords

Processability theory, second language acquisition, negation, subordinate clauses, possessive personal and reflexive pronouns

Tack

Jag vill tacka min handledare Gisela Håkansson som har varit ett stort stöd under arbetets gång. Ett stort tack även till de finskspråkiga elever vars medverkan möjliggjorde studien. Till sist vill jag tacka Richard som har hjälpt mig med de praktiska frågorna i utförandet av studiens undersökning.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Disposition	2
2 Teori och tidigare forskning	3
2.1 Processbarhetsteorin	3
2.1.1 Processbarhetsteorins bakgrund	3
2.1.2 Grammatisk kunskap	4
2.1.3 Processbarhetsteorins processer	5
2.2 Processbarhetsteorins nivåer för svenskan	6
2.3 Personliga och reflexiva possessiva pronomen	7
2.3.1 Personliga och reflexiva pronomen i tidigare forskning	8
2.4 Negationens placering i bisats	9
2.4.1 Negationens placering i tidigare forskning	10
3 Material och metod	13
3.1 Material	13
3.1.1 Informanter	13
3.1.2 Genomförande av materialinsamling	14
3.2 Metod	15
3.2.1 Metoddiskussion	16
4 Resultat och analys	17
4.1 Personliga och reflexiva possessiva pronomen	18
4.1.1 Bildserien	18
4.1.2 Lucktestet	20
4.2 Negationsplacering i bisats	25
4.2.1 Preferenstestet	25
4.3 Jämförelse av strukturerna	28
5 Diskussion	30
6 Avslutning	33
Litteraturförteckning	35
Bilaga 1. Frågeformulär	I
Bilaga 2. Översikt över tabeller	VI

1 Inledning

Även om finsktalande elever blir allt färre i den svenska skolan (SOU 2005:202) är det fortfarande aktuellt med elever som lever i en tvåspråkig kontext där både finskan och svenskan är närvarande i det vardagliga livet. Finskspråkiga individer finns nämligen i varje svensk kommun (SOU 2005:219). Gränskommuner i norra Sverige är ett exempel på var både finskan och svenskan är starkt präglade och det fortfarande existerar ett oerhört viktigt samband mellan dessa två språk. Både på skolor och på arbetsplatser främjas tvåspråkigheten eftersom den betraktas som värdefull (SOU:128ff).

Förhoppningarna med den här studien är bland annat att svenska som andraspråkslärare skall utifrån processbarhetsteorin få en inblick i finskspråkiga elevers utvecklingsstadier i det svenska språket och därmed möjligen kunna anpassa undervisningen efter dessa elevers behov. Tanken är även att resultaten eventuellt skulle kunna ge ökade insikter i hur medvetenhet om den enskilda inlärarens språkutvecklingsnivå kan hjälpa en språklärare att ge adekvat stöd till sina elever i svenskundervisning i Finland – studien täcker nämligen både svenska som andraspråk i Sverige och svenska som främmande språk i Finland. Tidigare forskning av Håkansson och Norrby (2010) har visat att den grammatiska utvecklingen följer ett likartat sätt oavsett om inläraren läser svenska som andraspråk eller svenska som främmande språk. Följaktligen kan det vara av intresse att jämföra dessa två grupper av inlärare för att urskilja eventuella distinktioner i användning av de undersökta strukturerna.

Det är väsentligt att poängtera att den här studien inte berör alla de fem utvecklingsstadier som hör till den svenska processbarhetsteorin utan endast de två sista stadierna 4 och 5 kommer att behandlas. Anledningen till att de två sista stadierna ligger i fokus är att de andraspråksinlärare som ingår i studien har fått undervisning i svenska under en längre tidsperiod och antas därmed möjligen ha kommit längre i sin språkutveckling. Tidigare forskning av Håkansson har nämligen indikerat att inlärare som fått formell undervisning i svenska som andraspråk har efter tre till sex månader börjat processa nivå 4 vilket vanligen nås efter fyra till sex år i en informell kontext (Håkansson 2000:9). En av strukturerna som den här studien kommer att beröra är negationspartikelns *inte* placering i bisats. Den här konstruktionen har tendens att ta längre tid för andraspråksinlärare att processa och är därmed ett intressant ämne att undersöka. Användning av de possessiva formerna av personliga och reflexiva verb (t.ex. sin, sitt, hans och hennes) är en konstruktion som inte tidigare har undersökts ur processbarhetsteorins perspektiv. Således görs ett förslag i den här studien att de

possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen hör till nivå 4 eftersom det utbyts grammatisk information över frasgränser. Förhoppningen är att studien skall kunna bidra med adekvat information till den aktuella andraspråksforskningen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att ge en rättvis bild av informanternas utvecklingsnivå och hur processbarhetsteorin kan användas för att analysera inlärares produktion av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomenen samt negationsplacering i bisats. För att besvara syftet har följande frågeställningar formulerats:

- Hur kan processbarhetsteorin användas för att beskriva elevernas negationsplacering och användning av personliga samt reflexiva possessiva pronomen?
- Har eleverna nått processbarhetsteorins nivåer 4 och 5? Finns det andra indikationer på att inlärares processar nivå 4 i det analyserade materialet?
- Hur stor variation i korrekthet förekommer det mellan de personliga och reflexiva possessiva pronomenen? Vilka strukturer leder till inkorrekt val av pronomen?
- Går det att urskilja en påverkan av elevernas modersmål som berör negationsplacering och de personliga samt reflexiva possessiva pronomenen?
- Förekommer det några distinktioner mellan den grammatiska nivån som nåtts av de elever som studerar svenska som andraspråk i Sverige och svenska som främmande språk i Finland?

1.2 Disposition

Studien presenteras i sex kapitel. Inledningen innehåller en introduktion och precisering av ämne, syfte och frågeställningar. I kapitel två ges definitioner på de begrepp som används i studien och en översikt av tidigare forskning som berör ämnet. I kapitel tre presenteras genomförandet av studien och de metoder som har använts samt en diskussion om metoderna. Därpå redovisas studiens resultat och jämförs med den teoretiska bakgrunden i kapitel fyra. Studien avslutas med en diskussion och sammanfattning av undersökningen. Avslutningsvis ges även förslag på vidare forskning.

2 Teori och tidigare forskning

Det här avsnittet tar upp den teoretiska ramen för studien. Inledningsvis presenteras processbarhetsteorins grundtankar. Sedan introduceras processbarhetsteorins bakgrund, de grammatiska kunskaperna som analyseras inom processbarhetsteorin och de olika utvecklingsnivåerna för svenskan. Därefter definieras kortfattat de centrala grammatiska termerna *personliga* och *reflexiva possessiva pronomener* och *negationer* i *bisats*. Avslutningsvis presenteras tidigare forskning som kan anses vara relevant för studien.

2.1 Processbarhetsteorin

Processbarhetsteorin är en kognitiv språkinlärningsteori som har det grundläggande syftet att förklara den *successiva* utvecklingen av ett andraspråk (Pienemann & Kessler 2007:27). Den här teorin utgår från att målspråket ses som ett system vilket innebär att den berör inlärningsgångar och utvecklingsstadier och kan ge beskrivningar och förklaringar till hur och varför andraspråksinlärare går igenom de stadier de gör. Dessa stadiers bestämning grundas på hur långt andraspråksinläraren har kommit i sin språkutveckling genom en analys av morfologiska och syntaktiska strukturer i ett språk. Teorin försöker alltså inte besvara vad språklig kunskap innefattar eller hurdan *input* leder till språklig kunskap utan huvudfokus är att redogöra för i vilken speciell ordning andraspråksinlärare processar specifika språkliga strukturer (Pienemann & Håkansson 1999:386).

2.1.1 Processbarhetsteorins bakgrund

Manfred Pienemann som utvecklat processbarhetsteorin deltog i slutet av 1970-talet i ZISA-projektet som hade syftet att utvidga kunskaper om de tyska ordföljdsreglerna (Meisel, Clashen & Pienemann 1981). Det här projektet har lagt grunden till den nutida forskningen av *utvecklingsstadier* i andraspråksforskning och anses vara bakgrunden till framställandet av processbarhetsteorin. Efter ZISA-projektet har Pienemann dessutom utvecklat teorin ytterligare genom att inte enbart beskriva interimspråkets syntax utan även innefattat utvecklingen av inlärarspråkets morfologi (Pienemann & Kessler 2011:51ff).

Inledningsvis utvecklades processbarhetsteorin för att forska om naturlig talproduktion hos andraspråksinlärare; Pienemann hade som utgångspunkt fem olika

språkliga procedurer som successivt avlöses under muntlig produktion av målspråket (Pienemann & Håkansson 1999:389):

- (1) tillgång till lemman och ord
- (2) kategoriprocedur (lexikala morfem)
- (3) frasprocedur (t.ex. attributiv kongruens)
- (4) satsprocedur (t.ex. predikativ kongruens)
- (5) bisatsprocedur (distinktion mellan huvud- och bisats)

När dessa procedurer automatiseras hos en andraspråkstalare går det att urskilja en språkutveckling (Pienemann & Håkansson 1999:386). Den här språkutvecklingen har även senare konkretiserats i samband med analys av inlärares skriftliga färdigheter; de ovannämnda procedurerna har nämligen senare anpassats till skriftligt material och till exempel använder Håkansson (2001) sig av både muntligt och skriftligt material för att analysera en inlärares utvecklingsnivåer. För svenskan har det tillämpats fem olika utvecklingsnivåer som grundas på Pienemanns fem språkliga procedurer (se 3.2).

2.1.2 Grammatisk kunskap

Processbarhetsteorins kärna är grammatiska strukturer som är uppbyggda efter en specifik språklig hierarki. Detta betyder med andra ord att målspråkets grammatik analyseras med utgångspunkt i *Lexical Functional Grammar* (LFG), vilket är ett grammatiskt system där ett språks grammatik ses som lexikala funktioner (Pienemann & Kessler 2011:37). Det innebär med andra ord att det med hjälp av LFG går att förtydliga och precisera både grammatiska begrepp och processer som sedan kan operationaliseras och placeras i en hierarki. Eftersom språkutvecklingens olika stadier definieras och redovisas i en hierarkisk ordning möjliggörs även ett empiriskt testande av en inlärares språkutveckling (Pienemann & Håkansson 1999:392).

När en inlärares språkutveckling mäts, kan antingen den omedvetna eller medvetna grammatiska kunskapen testas. Den förstnämnda definierar Ellis och Barkhuizen som implicit kunskap som en inlärare behärskar genom sitt modersmål (2005:5). Den här kunskapen som även kallas för den procedurella kunskapen (procedural knowledge) används specifikt inom processbarhetsteorin för att undersöka inlärares utvecklingsnivåer. I testandet av den medvetna grammatiska kunskapen som även heter den deklarativa (declarative knowledge) kunskapen testas däremot inlärares explicita grammatiska färdigheter, det vill säga till exempel grammatiska regler som lärs

in i samband med formell undervisning. Empiriska studier har visat att metoder som har syftet att testa de omedvetna eller medvetna grammatiska kunskaperna kan skilja sig åt (Håkansson 2013b:118). De metoder som har syftet att testa den implicita kunskapen framställer nämligen mer överensstämmande resultat med processbarhetsteorins hierarkier än de resultat som framställs när den deklarativa kunskapen testas (Ellis 2008:15ff). I och med att valet av metod kan markant påverka undersökningens slutresultat är det nödvändigt att poängtera vikten av att skapa medvetenhet om exakt vilken grammatisk kunskap som mäts med vilken metod.

2.1.3 Processbarhetsteorins processer

Varje utvecklingsnivå inom processbarhetsteorin karaktäriseras av specifika grammatiska strukturer som processas en åt gången när de väl är tillgängliga för inläraren. Det vill säga att om en inlärare skall kunna inleda ett processande av en ny nivå krävs det att inläraren har processat de tidigare nivåerna; varenda en av de lägre nivåerna är nämligen en förutsättning för att inläraren sedan skall kunna processa nästa utvecklingsnivå (Håkansson 2013a:152; Pienemann & Håkansson 1999:385; Pienemann & Håkansson 1999:389). I fastställandet av inlärarens processande av en särskild nivå, använder Pienemann kriteriet *emergence* (Pienemann & Kessler 2011:92ff). Det här begreppet innebär att det med hjälp av en förekomst av en specifik struktur går att avgöra om inläraren har börjat processa en specifik struktur. Men dock är det viktigt att påpeka att strukturen bör användas systematiskt av inläraren för att den ska ses som något som *behärskas*. Det betyder att det bör förekomma minimala par av den specifika strukturen för att det ska vara möjligt att fastslå att inläraren har processat färdigt en nivå (Håkansson 2013b:113-114). Det innebär till exempel att ordet *hund* används i en kontext som kräver singularis och den böjda formen *hund -ar* används däremot i en kontext som kräver pluralis.

Det är alltså väsentligt att poängtera att en första korrekt förekomst av struktur inte innebär att inläraren behärskar en struktur utan det betyder att inläraren besitter den processningskapaciteten som krävs för den specifika nivån. Det är först när en nivå väl har processats färdigt som dess strukturer har automatiseras och således behärskas (Håkansson 2013a:152-153). Det är även viktigt att ha i åtanke att i samband med en strukturs automatisering förbereds resurser för att nästa nivå ska börja processas. Språkutvecklingen är nämligen överlappande vilket betyder att inkorrekt produktion av

de tidigare nivåerna även kan förekomma på den sista nivån (Pienemann & Kessler 2011:29).

2.2 Processbarhetsteorins nivåer för svenskan

De svenska processbarhetsteorins utvecklingsstadier presenterades för första gången av Pienemann och Håkansson (1999). Stadierna byggs på 20 år av forskning inom svenska som andraspråk och baseras till största del på studier om svenskans morfologi och syntax (Pienemann & Håkansson 1999:384). Här nedanför i tabell 1 presenteras de olika utvecklingsstadierna för svenskan:

Tabell 1 Processbarhetsteorins utvecklingsnivåer för svenskan (från Håkansson 2013:154).

Nivå	Underliggande procedur	Exempel från svensk morfologi	Exempel från svensk syntax
Nivå 5	Grammatisk information mellan sats. Skillnad mellan huvud- och bisats		Negationen efter verbet i huvudsats och före verbet i bisats.
Nivå 4	Grammatisk information mellan fraser	Predikativ kongruens	Rak och omvänd ordföljd
Nivå 3	Grammatisk information inom fraser	Attributiv kongruens	Initialplacerat adverbial/ objekt och rak ordföljd.
Nivå 2	Ordklass, lexikal morfologi	Suffix för plural, presens, preteritum	Kanonisk ordföljd (oftast agent före handling/ subjekt före verb)
Nivå 1	Enstaka ord	Oböjda former	Enstaka konstituent

Som det går att urskilja ur tabellen består den första nivån av isolerade oböjda ord. I det här fallet lär sig inläraren enstaka ord utan att det sker skifte mellan grammatisk information (Håkansson 2013a:153). Emellertid bör inläraren i det första stadiet lära sig att sortera de enstaka orden i ordklasser. Detta fungerar som en förutsättning för att inläraren sedan skall kunna ge olika ord dess böjningar. Inom den första nivån är syntaxen simpel; inläraren anpassar inte än några ordföljdsregler.

För att de grammatiska kunskaperna skall utvecklas är nivå 2 väsentlig (Håkansson 2013a:153). I det här stadiet börjar inläraren ge orden en lexikal morfologi; grammatik läggs till i orden och de börjar böjas i till exempel *genus* och *numerus* för substantiv och i enkla tempus för verb. Inom nivå 2 består syntaxen av kanonisk ordföljd, det vill säga en enkel ordföljd där subjektet kommer före det finita verbet.

När inläraren väl övergår till de mer avancerade nivåerna sker det en överföring av grammatisk information – inläraren börjar para ihop enheter som hör ihop. Inom nivå 3 börjar inläraren processa en fras i sin helhet. Med andra ord sker det en kongruens inom en fras (Håkansson 2013a:154). Inläraren visar alltså att det förekommer grammatisk information mellan två olika ord i en fras. Inom den här nivån utvecklas syntaxen i och med att inläraren kan flytta ett adverbial till fundamentet. Ordföljden förblir däremot rak.

Fjärde nivåns satsprocedur blir mer komplex då grammatisk information kan förflyttas över frasgränser inom satsen (Håkansson 2013a:155). Nu behärskar inläraren med andra ord predikativ kongruens (*De gul –a hus –en är stor –a*). Inläraren har även skapat en helhetssyn över satsen: när subjektet står först i satsen använder inläraren rak ordföljd och omvänd ordföljd om en annan satsdel placeras i fundamentet.

Den sista och femte nivån har inget steg inom morfologin i svenskan. Men nu börjar inläraren processa grammatisk information mellan satser, vilket innebär att det görs en distinktion mellan huvud- och bisats (Håkansson 2013a:156). Det vill säga att inläraren applicerar den svenska *biff-regeln* för bisatser.

2.3 Personliga och reflexiva possessiva pronomen

Pronomen är en ordklass med funktion att ersätta substantiviska eller adjektiviska uttryck (Josefsson 2009:78). Detta innebär att det går att uttrycka sig mer sparsamt med pronomen då språkbrukaren kan undvika upprepning av samma substantiviska formulering. Den här studien kommer inte att beröra hela gruppen av pronomen utan avgränsas till personliga och reflexiva pronomen i possessivform som presenteras i tabellen nedanför:

Tabell 2 Possessivformerna av personliga och reflexiva pronomen

	Personliga pronomen	Reflexiva pronomen
3:e person sg	<i>hans/ hennes</i>	<i>sin/sitt/sina</i>
3:e person pl	<i>deras</i>	<i>sin/sitt/sina</i>

Det är inte alltid tydligt vilket pronomen som skall användas för att ersätta det substantiviska uttrycket. Förenklat uttryckt används de possessiva formerna av personliga pronomen när syftningen sker på ett annat subjekt än det som förekommer i

pronomenets egen sats (Tingsell 2007:12). Till exempel i satsen *Elsa borstar hennes hår* borstar Elsa en annan persons hår är sitt eget eftersom pronomenet *hennes* inte kan syfta till satsens subjekt. De possessiva formerna av reflexiva pronomen används däremot i de fallen där pronomenet skall syfta på subjektet i samma sats (Tingsell 2007:12). Detta innebär med andra ord att om det är Elsa som borstar sitt eget hår skall den possessiva formen av ett reflexivt pronomen tillämpas: *Elsa borstar sitt hår*.

I finskan finns det inga reflexiva pronomen (Källström 2012:72). Det är dock möjligt att uttrycka *sin*, *sitt* eller *sina* med hjälp av ett possessivsuffix (-nsa) som syftar tillbaka till ett subjekt i tredje person:

(1) *Elsa harjaa hiuksen-nsa.*

Elsa borstar sitt hår

För att uttrycka *hans*, *hennes* eller *deras* i finskan används det possessiva pronomenet *hänen* och samma possessivsuffix som i den reflexiva syftningen (Källström 2012:73):

(2) *Elsa harjaa hänen hiukse-nsa.*

Elsa borstar hennes hår

2.3.1 Personliga och reflexiva pronomen i tidigare forskning

Tingsell (2007) har undersökt tillämpningen av de reflexiva och personliga pronomenen hos gymnasieelever och vuxna informanter i flerspråkiga miljöer. Eftersom studien som presenteras i det här arbetet endast berör de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen skall enbart resultatet av dessa pronomen tas upp

Resultaten av Tingsells studie (2007) pekar på att användningen av de personliga och reflexiva pronomenen i possessiv form tyder på en variation som är påtaglig. Det visar sig nämligen att det förekommer en viss överanvändning av de reflexiva possessiva pronomen både hos de yngre och äldre informanterna. Emellertid är det ändå de personliga possessiva pronomen som överanvänds mest; i flera fall där det bör användas ett reflexivt possessivt pronomen har informanterna valt att istället använda ett personligt possessivt pronomen (Tingsell 2007:195). Detta fenomen går speciellt att urskilja i de fall pronomenet skall placeras efter en prepositionsfras: ”*han skryter säkert om hans nya bil*” (Tingsell 2007:135). I studien går det även urskilja att överanvändningen av den possessiva formen av personliga pronomen är aningen mer markant hos de flerspråkiga ungdomarna än de enspråkiga.

Tingsell diskuterar olika faktorer som skulle kunna påverka informanternas val av pronomen; det lyfts fram till exempel påverkan av informanternas ålder, flerspråkiga miljö och geografiska placering. I studien berörs även det faktum att de olika formerna av reflexiva pronomen kan uppfattas som en komplicerad struktur i svenskan (Tingsell 2007:195). Detta skulle kunna leda till att andraspråksinlärare möjligtvis undviker användning av reflexiva pronomen och väljer istället personligt pronomen vilket är en vanligare förekommande struktur i världens språk (Tingsell 2007:197). Det framkommer också i studien att de informanter vars modersmål inte har samma system för pronomen som svenskan, överanvänder de possessiva formerna av personliga pronomen i en större utsträckning än de inlärare vars modersmål har likande system för pronomen. Därmed skulle det kunna vara adekvat att diskutera om transfer eventuellt påverkar andraspråkslevers val av pronomen.

De possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen har inte tidigare undersökts utifrån processbarhetsteorin. Därmed görs det i den här studien ett förslag på att dessa pronomen ligger på nivå 4 i processbarhetsteorin. Det är en rimlig slutsats eftersom de personliga och reflexiva pronomenen berör processandet av grammatisk information som förekommer mellan en nominal- och verbfras:

Elsa (NF) *borstar sitt hår* (VF).

2.4 Negationens placering i bisats

Svenskas bisatsordföljd skiljer sig från huvudsatsordföljden. I svenskan placeras nämligen negationspartikeln *inte* efter det finita verbet i huvudsats och före det finita verbet i bisats (Josefsson 2009:155). Att negationspartikelns placering påverkas av om det är en huvud- eller bisats är ett sällan förekommande fenomen bland världens språk (Källström 2012:160).

I finskan görs det ingen distinktion på negationens placering; oavsett om det handlar om en huvud- eller bisats placeras negationen före det finita verbet:

(3) *Elsa ei halua syödä.*

Elsa NEG vill äta.

(4) *Elsa on tyttö, joka ei halua syödä.*

Elsa är en tjej som NEG vill äta.

I svenskan är *inte* ett satsadverbial som är oböjligt medan det i finskan används ett hjälpverb som både böjs i person och modus (Källström 2012:159). I följande meningar urskiljs hur hjälpverbet böjs i person:

(5) *Elsa ja Anna eivät halua syöda.*
Elsa och Anna NEG vill äta.

(6) *Elsa ja Anna ovat tyttöjä, jotka eivät halua syödä.*
Elsa och Anna är tjejer som NEG vill äta.

2.4.1 Negationens placering i tidigare forskning

Hyltenstam (1977) var den första i Sverige att undersöka negationsplacering hos andraspråksinlärare vilket gjordes genom lucktester där informanter antingen skulle placera negationspartikeln före eller efter det finita verbet. Studiens resultat pekar på att tillägnandet av svenskans negationspartikel sker *successivt* i en specifik ordning oavsett andraspråksinlärarens modersmål och utbildningsbakgrund (Hyltenstam 1977:404). Det innebär med andra ord att inlärares tillägnande av svenskans negationsplacering processas genom bestämda stadier som följer ett speciellt mönster; negationens placering börjar med förenklade strukturer som sedan blir allt mer komplexa tills inlärares avslutningsvis har tillägnat sig negationsplacering både i huvud- och bisats (Hyltenstam 1977:389). Även Baten och Håkansson (2015) som har undersökt andraspråksinlärares utveckling av bisatser kan urskilja en successiv utveckling av bisatsordföljden hos andraspråksinlärare vilket innebär att negationens placering i det svenska språket kan antas följa en implikationell ordning. Detta visar på att det med hjälp av utvecklingsstadier som bestäms lexikalt (jfr med LFG) går att redogöra för en specifik ordning som inlärare går igenom för att lära sig bisatsordföljd (Baten & Håkansson 2015:542).

Här nedanför presenteras den ordningsföljd som Hyltenstam (1977) antar att en andraspråksinlärare följer för att lära sig svenskans negationsplacering.

Tabell 3 Negationens inlärningsstadier

(Efter Hyltenstam 1977 och Håkansson 1989).

Huvudsats

1. Aux + **Neg** (+ HV)

Ex: *Elsa vill inte äta.*

2. HV + Neg

Ex: *Elsa äter inte*

Bisats

3. Neg + HV

Ex: *Elsa är en tjej som inte gillar grönsaker.*

4. Neg + Aux (+ HV)

Ex: *Elsa är en tjej som inte vill äta grönsaker.*

Som framgår i tabell 3 börjar inläraren med att lära sig negationens placering i huvudsats och därefter tillägnas negationens placering i bisats (Hyltenstam 1977:404). Det är viktigt att understryka att tillägnandet av bisatsordföljden följer samma ordning som tillägnandet av huvudsatsordföljden men i motsatt ordning.

Inledningsvis tillämpar inläraren negationspartikeln före huvud verbet i en huvudsats (Hyltenstam 1977:390). Därefter lägger inläraren märke till att negationsplaceringen inte stämmer överens med den negationsplaceringen som han eller hon kommer i kontakt med i målspråkets miljö och börjar därmed i vissa fall att placera negationen korrekt efter huvud verbet. Det tar dock längre tid för inläraren att börja tillämpa korrekt negationsplacering efter ett huvudverb än efter ett hjälpverb i huvudsats.

Nästa steg för inläraren är att göra en distinktion mellan huvud- och bisats. Först placeras negationen målspråksenligt *före* huvud verbet men inkorrekt mellan hjälp verbet och huvud verbet i bisatser (Hyltenstam 1977:390). Det betyder alltså att inläraren tillägnar sig först negationsplaceringen före huvud verbet och därefter negationsplacering före hjälp verbet i bisats. Avslutningsvis tillämpar inläraren den målspråksenliga användningen av negationsplaceringen. Även enligt processbarhetsteorin tillägnar sig inläraren först negationsplacering i huvudsats och sedan i bisats. Däremot görs det ingen distinktion mellan utvecklingsnivåerna i samband med negationsplaceringen i huvud- och bisats utan båda strukturerna hör till nivå 5 av processbarhetsteorin.

Den gemensamma slutsatsen som kan dras utifrån tidigare forskning som berör svenskans negationsplacering i bisatser är att det är en språklig struktur som eventuellt tar längre tid för en andraspråksinlärare att processa. Till exempel Baten och Håkansson

har i sin studie (2015) kommit fram till att bisatsordföljden har tendens att vålla problem för andraspråksinlärare av svenska. Majoriteten av studiens informanter placerade nämligen satsadverbialen *inte* efter det finita verbet i bisats (Baten & Håkansson 2015:533). Även Paavilainen (2010) har kunnat visa på liknande resultat i sin studie där hon specifikt undersöker finskspråkiga högstadielävers placering av negation i bisats: 86 procent av de 1447 producerade bisatserna innehåller en felaktig negationsplacering. Dessa resultat visar alltså tydligt på att processandet av negationsplacering i bisats är oavsett modersmål en tidskrävande utvecklingsgång för andraspråksinlärare.

En möjlig förklaring till inkorrekt negationsplacering i bisats är enligt Baten och Håkansson (2015) komplicerade verbkonstruktioner som till exempel hjälpverbskonstruktion (jfr Hyltenstam 1977). Även om en inlärare kan i ett tidigt stadium placera negationen korrekt framför ett hjälpverb i bisats behöver det inte betyda att inläraren tillämpar den grammatiska regeln för svenskans negationsplacering utan det handlar mer om att inläraren har memorerat längre led som sedan upprepas. Detta kan enligt Hyltenstam bero på till exempel helfrasinläring vilket skulle innebära att inläraren lär sig hjälpverbskonstruktionen inklusive negationen som en oanalyserad enhet (1977:407). Paavilainen (2010) lyfter däremot fram det faktum att inlärare eventuellt inte behärskar skillnaden mellan huvud- och bisats vilket med andra ord innebär att de inte kan tillämpa den grammatiska regeln för huvud- och bisatsordföljd. I Paavilainens studie utesluts inte heller att datainsamlingskontexten kan ha påverkat inlärarnas negationsplacering: även om inlärarna behärskar den grammatiska regeln för negationsplacering i bisats har de eventuellt inte tid att applicera den under testillfället. Det exkluderas inte heller det faktum att transfer kan ha påverkat informanternas svar då finskans användning av negation skiljer sig markant från den svenska (Paavilainen 2010:160). Transfers roll går ändå att diskutera eftersom inlärare enligt processbarhetsteorin endast kan influeras av sitt modersmål då det handlar om strukturer som kan bli processade i målspråket (Pienemann & Kessler 2011:75).

Det har tidigare understrukits att varje lägre struktur i processbarhetsteorin är en förutsättning för att inläraren sedan skall kunna processa nästa struktur (se 2.1.3). Den här implikationella ordningen förekommer bland annat i en studie som genomförts för att testa andraspråksinlärares placering av negation i skandinaviska språk. Utifrån implikationsskalor (där man ordnar inlärarna efter utvecklingsnivå) går det nämligen att urskilja att processbarhetsteorins tidigare fyra nivåer (se 2.2) måste processas innan nivå

5 kan börja processas (Glahn Håkansson, Hammarberg, Holmen, Hvenekilde & Lund 2001:400). Detta innebär med andra ord att en inlärare möjligen inte processar svenskans negationsplacering om de tidigare nivåerna inte har börjat processas.

3 Material och metod

I det här avsnittet introduceras till en början materialet som studien grundas på och därefter presenteras metoden som använts för att genomföra studien. Undersökningen grundas på eliciterat material.

3.1 Material

Det primära materialet som den här studien baseras på är ett Google forms frågeformulär som 27 finskspråkiga elever har deltagit i online. Undersökningarna genomfördes på en högstadieskola i norra Sverige och på en gymnasieskola i norra Finland. Undersökningen följer de *forskningsetiska huvudprinciperna* (Denscombe 2016:427ff) och därmed inleds frågeformuläret med information om vem som skall genomföra undersökningen och varför den genomförs. Eleverna får även information om att det är frivilligt att delta i undersökningen och de får avbryta när de vill samt att deras anonymitet försäkras i behandlingsprocessen av materialet (se bilaga 1).

3.1.1 Informanter

Studiens urvalsgrupper består av en grupp med finskspråkiga elever som studerar svenska som andraspråk i Sverige och en grupp med finskspråkiga elever som studerar svenska i Finland. Valet av urvalsgrupperna grundas på att studien skall kunna bidra med ny information av relevans för andraspråksundervisning i både Sverige och Finland och därmed genomfördes studien på två olika skolor samt i två olika länder. Av sammanlagt 27 elevsvar som mottagits kommer 13 svar från en skola i norra Sverige där både svensk- och finskspråkiga elever deltar i tvåspråkig undervisning i svensk kontext. De resterande 14 svaren kommer från en enspråkig gymnasieskola där undervisningsspråket är finska. Här nedanför i tabell 4 presenteras informanternas ålder och hur länge de har studerat svenska. I spalten till vänster introduceras de elever som läser svenska som andraspråk (S1 – S13) och till höger de som läser svenska som främmande språk (F1 – F14). För att bevara informanternas anonymitet är namnen kodade. I den här studien står bokstaven S för Sverige och F för Finland.

Tabell 4 Översikt över studiens informanter.

Informant	Ålder	Studerat svenska	Informant	Ålder	Studerat svenska
S1	13	3 månader	F1	17	5 år
S2	13	6 år	F2	17	5 år
S3	12	4 år	F3	17	4 år
S4	13	3 år	F4	16	11 år
S5	12	12 år	F5	17	5 år
S6	13	8 år	F6	16	4 år
S7	12	8 år	F7	17	10 år
S8	13	6 år	F8	17	4 år
S9	12	6 år	F9	17	4 år
S10	13	6 år	F10	17	10 år
S11	12	6 år	F11	17	4,5 år
S12	13	13 år	F12	16	4,5 år
S13	13	7 år	F13	17	4,5 år
			F14	17	5 år

Som det framkommer i tabellen har en av informanterna deltagit i svenskundervisning endast i tre månader. Den korta tidperioden av studier i svenska kan vara en anledning till att informanten enbart valt att fylla i den första sidan av frågeformuläret där det bland annat efterfrågas information om elevens ålder och hur länge eleven har studerat svenska. På grund av ett uteblivet svar kan endast 26 av 27 elevsvar tas med i analys av resultat i kapitel fyra. Det går även att urskilja i tabellen att två av högstadiееleverna har varit i kontakt med svenskan hela sitt liv. För övrigt varierar elevernas tidsperiod av svenskastudier från tre till elva år.

3.1.2 Genomförande av materialinsamling

För att få ihop det antal finskspråkiga informanter som studien kräver var det rimligt att undersökningen genomförs på skolor där ett stort antal av finskspråkiga elever studerar svenska. Eftersom jag sedan tidigare känner till två liknande skolor i norra Sverige och i norra Finland kontaktades en lärare på respektive skola. Tidsramen för genomförandet

av den här studien är begränsad och därmed har det inte varit möjligt att åka till dessa skolor då de geografiskt sett ligger på ett långt avstånd. Därmed var ett naturligt val att undersökningen genomförs via internet.

Efter fyra olika pilotstudier skickades ett mejl med en länk till ett Google forms formulär till båda lärarna. De vidarebefordrade sedan mejlet till varje elev som ville delta i undersökningen. Efter att eleverna fyllt i formuläret skickade de in svaren som sedan sorterades automatiskt av Google forms. För att underlätta bearbetningsprocessen av materialet presenterar Google Forms samtliga svar i Excelform. Bearbetningen av materialet påbörjades genom att skapa en överblick över informanternas svar; övningarna, som presenteras mer djupgående i nästa stycke, behandlades inledningsvis separat. Sedan gjordes tabeller av övningarnas resultat för att möjliggöra en tydligare analys av studiens efterfrågade strukturer. Avslutningsvis jämfördes enskilda informanternas svar för att eventuellt kunna hitta en hierarkisk ordning mellan processbarhetsteorins nivåer 4 och 5.

3.2 Metod

För att få tillgång till tillräckligt omfattande information om de studerade strukturerna skedde materialinsamlingen med hjälp av eliciteringsmetoder. Detta innebär att uppgifterna är konstruerade för att vägleda eleverna till att använda den specifika grammatiska strukturen som studien har syftet att undersöka (Ellis & Barkhuizen 2005:23)

Undersökningens första uppgift har målet att locka fram de possessiva formerna av de personliga och reflexiva pronomenen. Detta görs genom en bildserie som tidigare använts av Tingsell (2007) för att studera samma konstruktion:

Figur 1 © PIB Copenhagen, www.pib.dk. (Sofia Tingsell 2007)

Efter två pilotstudier av frågeformuläret framkom det att bildserien inte garanterar inlärarens användning av de efterfrågade pronomenen och därmed tillades ett lucktest i

formuläret. I den här uppgiften förväntas eleven inte att bidra med egen språklig produktion utan begränsas till att enbart fylla i ett pronomen som fattas. Med andra ord är uppgiften starkt kontrollerad (Ellis & Barkhuizen 2005:37). Utformandet av lucktestet inspireras av Tingsells (2007) genomförda enkät som bland annat består av kontextualiserade meningar som testar syftning. Ett exempel på meningarna som användes för att testa inlärares användning av pronomen i den här studien är: *Anna har bott utomlands i fem år. Hon saknar _____ hemland.* I första meningen ges inlärare en kontext och i den andra meningen skall inlärares sedan kunna avgöra vilket pronomen fattas.

För att elicitera negationer i bisatser har Novogrodskys och Friedmanns (2006:367) preferenstest för relativsatser tillämpas. Uppgiften går ut på att eleven ges två alternativ, till exempel: *en elev äter fisk och en elev äter inte en fisk. Vem liknar du mest?* Om eleven svarar negerande på frågan blir det automatiskt att eleven bör placera negationspartikeln i en relativbisats: *Jag liknar mest eleven som inte äter fisk.* Problematiken med metoden var omformuleringen av preferenstestet för att den skall passa tonåringar. De ursprungliga meningarna passar eventuellt bättre yngre barn (se Novogrodsky och Friedmann 2006:367) och för att locka fram negationsanvändning var meningarna tvungna att bearbetas. Detta gjordes inledningsvis med att försöka googla fram saker som tonåringar inte kan svara jakande på. Det vill säga att det i en viss omfattning genomfördes en undersökning på nätet om vad ungdomar inte tycker om. Efter det här momentet diskuterades frågan med en objektiv person. Tillsammans kom vi fram till saker som ungdomar omöjligt kunde ha hunnit göra, som till exempel rest jorden runt eller utbildat sig helikopertförare (se bilaga 1). Novogrodskys och Friedmanns (2006) preferenstest visade sig vara en adekvat metod för att elicitera negationer i bisats. Femtioåtta procent av de producerade meningarna innehåller en bisats med negation (se 4.2) vilket innebär att analysen grundas på spontan producerad språkanvändning.

3.2.1 Metoddiskussion

Ett befogat antagande är att studiens reliabilitet och validitet kan ha påverkats av det faktum att undersökningen är nätbaserad. Emellertid påpekar Denscombe att data som samlas in via internet är lika valid som data som är insamlad med traditionella metoder (2016:36). Datorer och internet har nämligen blivit naturliga verktyg för de flesta människor och bör därmed inte påverka informantens sätt att besvara frågor (ibid).

När en specifik struktur eliciteras genom en öppen uppgift går det inte att garantera att informanterna använder exakt de efterfrågade strukturerna (Gass & Selinker 2008:55). Detta var nämligen risken med den första övningen som hade målet att ge data på informanternas spontana användning av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen. En rimlig slutsats är att de efterfrågade strukturerna är väldigt specifika vilket därmed försvåras elicitationen av dem. Under utformandet av den undersökningen som den här studien grundas på blev min uppfattning att det möjligtvis inte har utformats tillräckligt omfattande metoder för att elicitera specifikt de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen. Därmed är ett sannolikt antagande att det är ett område som har behov av ytterligare forskning.

Studiens reliabilitet och validitet kan eventuellt ha påverkas av att ett lucktest inte ger en omfattande överblick över inlärares naturliga produktion av pronomen. Den spontana produktionen är nämligen viktig i genomförandet av en valid analys utifrån processbarhetsteorin (Pienemann & Kessler 2011:84ff). Hursomhelst gick det utifrån pilotstudierna urskilja vissa samband mellan den första övningen som testar inlärares spontana språkanvändning och den andra övningen som snarare testar inlärares explicita kunskaper om grammatiska strukturer (se 2.1.2). Det är ändå viktigt att påpeka att de eventuella slutsatser som dras utifrån informanternas användning av de possessiva formerna av de personliga och reflexiva formerna grundas till en viss del på den deklarativa kunskapen och inte den procedurella kunskapen. För att ändå kunna dra rimliga slutsatser om informanternas processande av nivå 4 har det tagits hänsyn till andra språkliga strukturer som eventuellt kan tyda på att det sker en viss språklig utveckling hos den enskilda informanten (se 4.1.1).

4 Resultat och analys

I det här kapitlet presenteras och analyseras studiens material. Inledningsvis berörs de personliga och reflexiva pronomenen i possessivform och därefter informanternas negationsplacering i bisats. Avslutningsvis undersöks de eventuella samband som går att urskilja hos den enskilda inlärares användning av dessa två strukturer. I samma avsnitt analyseras även inlärares eventuella processande av processbarhetsteorins nivåer 4 och 5. Under genomförandet av analysen kommer det att undersökas om det går att urskilja skillnader i den grammatiska tillämpningen mellan de inlärare som läser svenska som andraspråk och svenska som främmande språk.

4.1 Personliga och reflexiva possessiva pronomen

Till en början analyseras frågeformulärets första uppgift *bildserien* (se 3.2). Eftersom informanterna enbart producerade ett personligt och ett reflexivt pronomen i possessiv form i bildserien kommer det efter en kort presentation av dessa två pronomen att beröras andra strukturer som möjligtvis kan tyda på att informanten processar nivå 4 av processbarhetsteorin. Därefter analyseras frågeformulärets andra uppgift *lucktestet*.

4.1.1 Bildserien

I bildserien som hade syftet att elicitera personliga och ett reflexivt pronomen i possessiv form framkom två spontant producerade pronomen:

F10 [...] *en arg kvinnan_i som börjar stå och ankan är i hennes_j huvud.*

F14 [...] *men en kvinna_i som har en anka över sin_i huvud överraskar de.*

Informanten F10 har producerat det possessiva personliga pronomenet *hennes* även om kontexten möjligen skulle kräva ett reflexivt pronomen *sitt* (en arg kvinna som har en anka på *sitt* huvud). Informanten F14 har däremot valt ett reflexivt pronomen men substantivets genus försvårar valet av pronomen: *sin* används för substantiv i utrum och *sitt* för substantiv i neutrum. Det är viktigt att poängtera att dessa två exempel inte ger en fullständig bild av informanternas användning av pronomen. Men om dessa två belägg jämförs med informanternas sätt att lösa uppgift två går det eventuellt att dra en rimlig slutsats. Inläraren F14 som är närmare det korrekta svaret har nämligen svarat målspråksenligt på fler delar av lucktestet än informant F10 (se tabell 8 nedanför). Men för att kunna diskutera ett eventuellt processande av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen skulle fler spontana belägg vara till en fördel. Det går ändå att urskilja ur materialet att informant F10 förmodligen inte har inlett processande av nivå 4 eftersom han eller hon använder rak ordföljd när satsen påbörjas med ett satsadverbial:

[...] *och plötsligt det är en arg kvinna*

Den raka ordföljden efter ett satsadverbial tillhör däremot nivå 3 i processbarhetsteorin (se 2.2).

Även om bildserien inte lockade fram fler personliga och reflexiva pronomen går det att urskilja andra strukturer i inlärnas spontana skriftliga produktion som kan indikera att nivå 4 processas. Sammanlagt har inlärnarna nämligen producerat 15

kontexter där det förekommer målspråksenliga strukturer. I tabellen nedanför presenteras dessa belägg. I tabell 5 går det även urskilja att det inte förekommer några större språkliga distinktioner mellan de inlärare som studerar svenska som andraspråk och svenska som främmande språk och därmed presenteras deras svar i samma tabell.

Tabell 5 Översikt över strukturer som förekommer på nivå 4.

Informant	Nivå 4
S4	Då kommer en andra kvinna med en kavel.
S2	Här är en mann och en kvinna.
S5	[...] och sen skrämmer pojken dem.
S6	[...] och sen kommer en kvinna som har en anka på huvudet.
S7	Plötsligt kysser dom varandra. Efter det så dyker en kvinna [...]
S8	I bildserien sitter en flicka [...]
S12	Sen kommer en annan kvinna från vattnet.
F2	Dom blir rädda.
F3	Dom blir rädda.
F4	Sen plötsligt kommer det fram [...]. Kvinnan har på sig en hatt som är <u>formad</u> som en anka. Sniglar är goda.
F9	Plötsligt kommer en kvinna [...].
F11	Samtidigt som "en anka" närmar sig.

Som det tidigare har nämnts i avsnitt 2.2 processar en inlärare predikativ kongruens och rak samt omvänd ordföljd på nivå 4. I tabellen ovanför framgår att informanterna S4, S5, S6, S7, S8, S12, F9 och F11 visar på korrekt tillämpning av omvänd ordföljd. Samtliga inlärare visar alltså exempel på ett minimalt par (se 2.1.3), det vill säga att de även applicerar målspråksenlig användning av rak ordföljd. Till exempel inlärare S5 har skrivit:

Mannen sitter med en tjej på bänken och sen skrämmer pojken dem.

Inlärarna F2 och F3 visar däremot på tillämpning av predikativ kongruens: båda har skrivit:

Dom blir rädda

De har alltså på ett korrekt sätt böjt adjektivet *rädd* som finns på andra sidan av frasgränsen av kopulaverbet *vara*; efter predikativet kongrueras adjektivet i det här fallet i numerus.

I tabell 6 nedanför presenteras fyra kontexter där inlärarna inte har tagit hänsyn till målspråkets regler om predikativ kongruens och omvänd ordföljd efter satsadverbial.

Tabell 6 Översikt över de strukturer som förekommer på de tidigare nivåerna av processbarhetsteorin.

Informant	Tidigare nivå
F8	Och det blir skrämnd
F10	[...] och plötsligt det är en arg kvinna
S11	Sen anka kommer [...]
S9	Sen andra kvinna kommer från sjön

Som det nämnts i avsnitt 2.2 använder en andraspråksinlärare i nivå 3 av processbarhetsteorin rak ordföljd oavsett vilken satsdel en sats inleds med. Därmed är ett rimligt antagande att inlärarna F8, F10, S11 och S9 inte än har börjat processa nivå 4.

4.1.2 Lucktestet

Lucktestet utgörs av sammanlagt 233 svar. I det här sammanhanget anger n antalet sammanlagda pronomen som informanterna tillsammans har producerat. Procenten har räknats ut $n/26$: det vill säga antalet sammanlagda svar delat på 26. Det sammanlagda talet divideras med 26 då det totalt har samlats in 26 elevsvar på varje pronomen. Nedanför presenteras informanternas svar i tabellform. Eftersom det inte framkommer tydliga skillnader i inlärarnas val av pronomen har dessa sammanställs i samma tabell.

Tabell 7 En översikt över informanternas sammanlagda svar på lucktestet som består av nio meningar med luckor (se bilaga 1). Varje pronomen kan förekomma i 26 respons svar. Bokstaven n täcker antalet sammanlagda pronomen.

Det efterfrågade pronomenet:	Informanternas svar:											
	Hennes		Hans		Sin		Sitt		Sina		Deras	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1. Sitt	12	46			3	12	11	42				
2. Sin			14	54	9	35	3	12				
3. Deras									1	4	25	96
4. Hans			17	65	4	15	4	15	1	4		
5. Sitt	7	27			2	8	14	54	3	12		
6. Hennes	18	69	1	4	2	8	2	8	3	12		
7. Sitt					1*	4	3	12	7	28	14	56
8. Sina			1	4					18	69	7	29
9. Deras					1	4			1	4	24	92

*Endast 25 svar att utgå från

Resultatet av lucktestet visar på att possessiva formerna av personliga pronomenen till en viss del tillämpas mer frekvent än de reflexiva pronomenen. Den ofta förekommande tillämpningen framkommer till exempel i del ett av övningen (numreringen motsvarar den numrering som meningarna i lucktestet hade):

1. Anna har bott utomlands. Hon_i saknar hennes_j hemland.

Som det framkommer i tabellen nedanför har tolv av 26 inläsare, vilket utgör 46 procent av de 26 insamlade svar, använt det personliga pronomenet *hennes* i del ett:

Tabell 8 En översikt över enskilda informanternas svar på lucktestet (se bilaga). Totalt 26 respondenter har angett pronomenen i nio meningar. De korrekta svaren är markerade både med fetstil och kursivering.

Informant	Det efterfrågade pronomenet:								
	<u>1.</u> Sitt	<u>2.</u> Sin	<u>3.</u> Deras	<u>4.</u> Hans	<u>5.</u> Sitt	<u>6.</u> Hennes	<u>7.</u> Sitt	<u>8.</u> Sina	<u>9.</u> Deras
S1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S2	Sitt	Hans	Deras	Hans	Sitt	Hennes	Sina	Sina	Deras
S3	Hennes	Sitt	Deras	Hans	Sina	Sitt	Deras	Sina	Deras
S4	Hennes	Sitt	Deras	Sin	Sitt	Sitt	Sin	Sina	Deras
S5	Sitt	Sin	Deras	Hans	Sitt	Hennes	Deras	Sina	Deras
S6	Sitt	Hans	Deras	Hans	Sitt	Hennes	Deras	Sina	Deras
S7	Sitt	Hans	Deras	Hans	Sitt	Hennes	Deras	Sina	Deras
S8	Hennes	Hans	Sina	Hans	Hennes	Hennes	Sina	Sina	Sina
S9	Hennes	Sitt	Deras	Sitt	Hennes	Sin	Deras	Deras	Deras
S10	Sitt	Hans	Deras	Hans	Hennes	Hennes	Deras	Deras	Deras
S11	Hennes	Hans	Deras	Sitt	Hennes	Hennes	-	Deras	Deras
S12	Hennes	Hans	Deras	Hans	Sitt	Hennes	Deras	Sina	Deras
S13	Hennes	Sin	Deras	Hans	Sina	Hans	Deras	Deras	Deras
F1	Hennes	Hans	Deras	Sin	Sitt	Sin	Sina	Hans	Deras
F2	Hennes	Sin	Deras	Sitt	Sin	Hennes	Deras	Sina	Deras
F3	Sin	Hans	Deras	Sitt	Sin	Hennes	Deras	Sina	Deras
F4	Sitt	Sin	Deras	Hans	Sitt	Hennes	Sitt	Sina	Deras
F5	Hennes	Sin	Deras	Sina	Hennes	Sina	Deras	Deras	Sin
F6	Sitt	Sin	Deras	Hans	Sitt	Hennes	Sina	Sina	Deras

F7	Hennes	Hans	<u>Deras</u>	Sin	<u>Sitt</u>	<u>Hennes</u>	<u>Sitt</u>	<u>Sina</u>	<u>Deras</u>
F8	<u>Sitt</u>	<u>Sin</u>	<u>Deras</u>	<u>Hans</u>	Sina	<u>Hennes</u>	Deras	Deras	<u>Deras</u>
F9	Hennes	Hans	<u>Deras</u>	Sin	Hennes	Sina	Deras	<u>Sina</u>	<u>Deras</u>
F10	Sin	<u>Sin</u>	<u>Deras</u>	<u>Hans</u>	Hennes	Sina	Deras	Deras	<u>Deras</u>
F11	<u>Sitt</u>	<u>Sin</u>	<u>Deras</u>	<u>Hans</u>	<u>Sitt</u>	<u>Hennes</u>	<u>Sitt</u>	<u>Sina</u>	<u>Deras</u>
F12	<u>Sitt</u>	Hans	<u>Deras</u>	<u>Hans</u>	<u>Sitt</u>	<u>Hennes</u>	Sina	<u>Sina</u>	<u>Deras</u>
F13	<u>Sitt</u>	Hans	<u>Deras</u>	<u>Hans</u>	<u>Sitt</u>	<u>Hennes</u>	Sina	<u>Sina</u>	<u>Deras</u>
F14	Sin	Hans	<u>Deras</u>	<u>Hans</u>	<u>Sitt</u>	<u>Hennes</u>	Sina	<u>Sina</u>	<u>Deras</u>

I avsnitt 2.3 fastlades att de personliga possessiva pronomenen *hennes*, *hans* och *deras* har en annan referent än satsens subjekt. Detta innebär med andra ord att pronomenet *hennes* i det här fallet inte syftar tillbaka till Anna; hon saknar alltså inte sitt eget hemland utan hon saknar någon annans hemland. Det korrekta svaret är med andra ord det reflexiva pronomenet *sitt* då det syftar tillbaka till satsens subjekt:

1. Anna har bott utomlands. Hon_i saknar sitt_i hemland.

Inläraren F14, som i bildserien korrekt tillämpade ett possessivt reflexivt pronomen (se 4.1.1) producerar även i två av lucktestets delar på ett korrekt val ett reflexivt pronomen men återigen leder substantivets genus till ett inkorrekt svar:

1. Anna har bott utomlands. Hon_i saknar sin_i hemland.

Informantens val av pronomen skulle möjligtvis kunna bero på att informanten har börjat processa användningen av pronomen men att substantivets genus komplicerar valet. Det går nämligen att se på fler ställen i lucktestet där informanten valt rätt typ av pronomen men fel genus. I delarna ett och två går det urskilja fem liknande fall där informanterna F10, F3, S3, S4 och S9 har korrekt valt ett reflexivt pronomen men tillämpat inkorrekt pronomen som inte stämmer överens med substantivets genus (se tabell 8). Ett rimligt antagande skulle ändå vara att dessa informanter processar användningen av reflexiva pronomen i possessiv form. Det går även att anta att inlärare möjligtvis först processar användningen av pronomen och sedan inleds processande av substantivets genus. Dock är den här studien för begränsad för att det skulle gå dra liknande slutsatser och därmed skulle det behövas mer forskning inom ämnet.

Fem informanter (S8, S9, S11, F5 och F9) som skrev *hennes* på del ett använder även det personliga pronomenet *hennes* i del fem:

5. *Mammas hår ser ut som ett kråkbo. Hon_i måste borsta hennes_j hår.*

Även i det här fallet blir det syftningsfel eftersom tanken är att mamman ska borsta *sitt* eget hår och inte någon annans hår. Ytterligare ett exempel på överanvändning av de possessiva formerna av personliga pronomen framkommer i del två där majoriteten producerade det personliga possessiva pronomenet *hans* istället för det reflexiva possessiva pronomenet *sin*:

2. *Peters bil är på lagning. Anton_i lovade hämta hans_j brors bil när den är lagad.*

Som det går att urskilja i tabell 8 har 14 av 26 informanter alltså 54 procent valt *hans* istället för *sin*. I del åtta är det dock bara sju informanter som överanvänder det personliga pronomenet *deras* (se tabell 8).

8. *Kristin och Olle ska dansa ikväll. De_i tycker att det ska bli kul att träffa deras_j kompisar.*

Med andra ord var det 69 procent av inlärarna som svarade korrekt med det reflexiva possessiva pronomenet *sina* i del åtta. Däremot i del sju har 56 procent av informanterna inkorrekt har valt det personliga possessiva pronomenet *deras* istället för det reflexiva possessiva pronomenet *sitt*:

7. *Simon och Liv har köpt en hundvalp. De_i är nöjda över deras_j beslut.*

Den här meningen har visat sig vara komplex då endast tre informanter har skrivit det korrekta svaret *sitt*. Ett sannolikt antagande är att det är prepositionen *över* som försvårar valet av rätt pronomen. I Tingsells studie (2007) går det nämligen att urskilja att prepositionsfraser till en stor del leder till inkorrekt val av pronomen. Sammanfattningsvis är en rimlig slutsats som kan dras från de presenterade resultaten att det förekommer till en viss del en överanvändning hos de finskspråkiga inlärarna av de possessiva formerna av personliga pronomen.

Det framkommer i Tingsells studie (2007) att även de reflexiva pronomenen i possessiv form överanvänds men inte i lika stor omfattning som de personliga pronomenen. Samma resultat går även att urskilja i den här studien: i del fyra av

lucktestet skrev fyra informanter pronomenet *sin* istället för *hans* (S4, F1, F7 och F9) och i del sex skrev tre informanter *sina* istället för *hennes* (F5, F9 och F10):

4. *Pappas_i skjorta är borta. Det är tråkigt eftersom jag gärna vill stryka sin_i skjorta.*

6. *Lisa_i kunde inte komma till skolan idag. Ann lovade ta med sig sina_i läxor.*

De possessiva formerna av de reflexiva pronomenen är inkorrekta i det här fallet eftersom pronomenet inte syftar tillbaka till ett subjekt utanför satsen. Pronomenet i första exemplet skall syfta tillbaka till *pappa* och i det andra exemplet till *Lisa*. Trots att det går att urskilja en liten överanvändning av de reflexiva pronomenen i possessiv form i delarna fyra och sex, visar del tre av lucktestet att det bara är en inlärare (S8) som överanvänder det reflexiva pronomenet *sina*, annars svarar 96 procent av inlärnarna korrekt med pronomenet *deras* som syftar tillbaka till den föregående meningens subjekt *Alfred och Elsa*:

3. *Alfred och Elsa_i har köpt en ny bil. Har du sett deras_j nya bil?*

Den minimala överanvändningen av de possessiva formerna av reflexiva pronomenen framkommer även i del nio: endast två inlärare, S8 och F5, har valt ett reflexivt pronomen annars har 96 procent av inlärnarna svarat målspråksenligt på del nio:

9. *Maria och Johan_i är bortresta nästa vecka. När de åker på semester vaktar jag deras_j hund.*

Som det framkommer i tabell 8 är inte överanvändningen av de reflexiva possessiva pronomenen alls lika omfattande som den omfattande användningen av de personliga possessiva pronomenen.

Informanterna S8, S11, S12 F1, F7, F9 som har överanvänt de possessiva formerna av personliga pronomen i de två första meningarna visar även i de resterande meningarna en viss osäkerhet i sitt val av pronomen. Däremot inlärnarna S5, F4, F6, F11 som redan i de två första meningarna visar på korrekt användning av de possessiva formerna i reflexivform löser uppgiften med fler korrekta svar än de övriga inlärnarna. Inläraren F8 är dock ett undantag: inläraren har korrekt tillämpat de possessiva formerna av reflexiva pronomen på lucktestets två första delar och de possessiva formerna av personliga pronomen på del fyra och sex men de resterande strukturerna vållar problem.

Resultaten som har presenteras i det här avsnittet går att jämföra med Tingsells studie (2007) där det framkommer att de possessiva formerna av personliga

pronomenen överanvänds av andraspråksinlärare (se 2.3.1). Orsak till överanvändningen kan möjligtvis vara informanternas modersmål; i finskan finns nämligen inga reflexiva pronomen vilket innebär att finskan inte har samma system för pronomen som svenskan har. Transfers roll i produktionen av de possessiva och reflexiva pronomenen samt negationsplaceringen kommer att diskuteras mer djupgående i kapitel 5.

4.2 Negationsplacering i bisats

För att skapa en överblick över det analyserade materialet kommer resultaten att presenteras i tabellform där det framgår antal korrekta och inkorrekta negationsplaceringar. Efter att resultaten har presenterats sker en djupare analys av informanternas negationsplacering.

4.2.1 Preferenstestet

Som det framgår i tabellen här nedanför har informanterna sammanlagt producerat 342 bisatser varav 198 bisatser innehåller negationspartikeln *inte*. I det här fallet tas det inte hänsyn till vilka inlärare som studerar svenska som andraspråk eller svenska som främmande språk.

Tabell 9 Översikt över antal analyserade bisatser.

	n	%
Antal bisatser totalt	342	100
Antal bisatser med negation	198	58
Antal korrekta placeringar	61	31
Antal inkorrekta placeringar	137	69

Det modifierade preferenstestet som grundas på Novogrodsky och Friedmanns (2006) test resulterade alltså i 198 bisatser med negationsplacering vilket är 58 procent av det sammanlagda antalet producerade meningar. Antalet målspråksenliga negationsplaceringar är 61 stycken. Detta utgör 31 procent av den totala mängden producerade bisatser. Antalet inkorrekta placeringar utgör däremot 137 stycken vilket innebär att 69 procent av bisatserna innehåller en inkorrekt negationsplacering.

I tabellen nedanför går det att urskilja att majoriteten av informanterna har producerat ett flertal bisatser som innehåller negation men däremot är det få placeringar som följer svenskans ordföljdsregel för bisatser. I tabellen presenteras även bisatsens negationsplacering i samband med ett huvud- och hjälpverb. För att kunna upptäcka

eventuella skillnader mellan de inlärare som studerar svenska som andraspråk och svenska som främmande språk har *tabell 10* blivit uppdelad efter dessa två grupper av inlärare; till vänster presenteras de som får undervisning i svenska som andraspråk (S1 – S13) och till höger de som unders visas i svenska som främmande språk (F1 – F14). Men som det går att urskilja ur tabellen finns det inga påtagliga skillnader i negationsplacering mellan de två olika grupperna av inlärare. Tidigare har inlärares svar ordnats efter nummer men i tabell 10 presenteras elevernas svar i en stigande skala efter antal korrekta förekomster av den efterfrågade strukturen.

Tabell 10 Förekomsten av antal korrekta negationsplaceringar i samband med huvud- eller hjälpverb. (n = antal förekomster, - = inga belägg att analysera, parantes= osäkert belägg)

Informant	Neg. + HV		Neg. +AUX		Informant	Neg. + HV		Neg. +AUX	
	n	%	n	%		n	%	n	%
S1	-	-	-	-	F2	-	-	-	-
S2	0/6	0	0/1	0	F13	0/3	0	0/1	0
S11	0/6	0	0/1	0	F3	0/3	0	0/1	0
S12	0/6	0	0/2	0	F9	0/5	0	-	-
S5	0/7	0	-	-	F5	0/5	0	0/2	0
S10	0/7	0	0/2	0	F10	0/7	0	0/2	0
S8	0/7	0	0/2	0	F1	(1/4)	25	0/1	0
S9	0/8	0	0/3	0	F14	0/8	0	(1/3)	33
S4	0/9	0	0/3	0	F8	0/5	0	1/3	33
S13	1/5	20	0/1	0	F12	6/6	100	-	-
S3	2/5	40	0/2	0	F7	7/9	78	2/2	100
S6	5/7	71	3/4	75	F4	7/7	100	1/1	100
S7	6/7	86	2/3	67	F11	7/7	100	1/1	100
					F6	7/7	100	2/2	100

En rimlig slutsats är att processandet av negationsplacering före ett huvudverb kräver mindre processningskapacitet av inläraren än negationsplacering före ett hjälpverb. I tabellen urskiljs nämligen att tre inlärare, S13, S3 och F12 följer svenskans bisatsordföljd med negation före ett huvudverb men inte före ett hjälpverb. Detta syns till exempel i följande meningar av S3:

Jag är mest lik den eleven som inte ^{HV}gillar reklam.

Jag liknar mest den eleven som har ^{AUX}inte vunnit 100 miljoner kronor.

Antagandet att korrekt negationsplacering före ett hjälpverb i bisats tar längre tid för inläraren att tillägna sig än negationsplacering före ett huvudverb får även stöd i

Hyltenstams inlärningstadier av negationsplacering (se 2.4.1). Negationsplacering före ett hjälpverb kan nämligen ses som en komplex struktur och därmed tar det längre tid för inläraren att processa den. Även i Batens och Håkanssons studie (2015) framkommer det att mer komplexa verbkonstruktioner som då till exempel negation före ett hjälpverb kan försvåra användningen av bisatsordföljden för andraspråksinlärare. Därmed är det även sannolikt att tillägandet av svenskans negationsplacering möjligtvis sker successivt (se 2.4.1).

F8 har sammanlagt producerat i åtta bisatser varav en bisats med korrekt negationsplacering:

Jag är mest lik den som inte har gjort jorden runt.
AUX

I den här meningen har informanten placerat negationen målspråksenligt även om de resterande bisatserna, både de med huvud- och bisatser innehåller inkorrekta negationsplaceringar. Utifrån *emergence* kriteriet går det inte att påstå att informanten har börjat tillägna sig negationsplacering i bisats. Dessutom framkom det i avsnitt att inläraren F8 inte har inlett ett processande av nivå 4, vilket innebär att processande av nivå 5 möjligtvis går att utesluta. Som tidigare nämnts är processandet av de tidigare stadierna en förutsättning för att en högre nivå skall processas (Pienemann & Håkansson 1999:389). Därmed går det diskutera olika anledningar till varför inläraren placerar negationen korrekt i bisats som innehåller en mer komplex verbkonstruktion. Det finns inga belägg för att inlärarens placering av negation i huvudsats men det skulle eventuellt kunna vara möjligt att det handlar om det som Hyltenstam kallar för hefrasinlärning av regeln NEG + HV (se 4.2.1).

Andraspråksinlärarna F6, F4 och F11 följer däremot vid varje kontext de målspråksenliga reglerna för negationsplacering i bisats både före ett huvud- och hjälpverb. Informanterna T4 och T11 visar även i frågeformulärets bildserie på målspråksenlig placering av ett satsadverbial efter det finita verbet i huvudsats:

F4. *Dem är säkert på dejt.*
SA

F11. *Ankan är egentligen killens mamma.*
SA

Detta tyder på att informanterna har tillägnat sig den distinktion som görs i svenskans ordföljd mellan en huvud- och bisats, vilket är det sista stadiet på Hyltenstams

inlärningsstadier av negationsplacering (se 2.4.1). Dessa inlärare har även visat att de systematiskt kan använda den målspråksenliga negationsplaceringen i flera olika kontexter. Därmed är ett sannolikt antagande att de behärskar den svenska negationsplaceringen och således behärskar den femte och det sista stadiet av processbarhetsteorin.

4.3 Jämförelse av strukturerna

I det här avsnittet kommer det att lyftas fram samband som går att urskilja ur inlärnarnas svar på frågeformulärets samtliga övningar: bildserien, lucktestet och preferenstestet. Här nedanför presenteras en implikationsskala på informanternas belägg utifrån *emergence* kriteriet. Eftersom det inte framkommer markanta skillnader i tillämpningen av de undersökta språkliga strukturerna mellan de inlärare som läser svenska som andraspråk och svenska som främmande språk berörs båda grupperns svar i samma tabell. Snedstreck innebär att det inte framkommer en kontext för den specifika strukturen i det analyserade materialet, ett streck betyder att inläraren har visat att nivån inte processas och ett plustecken visar på att processandet av nivån möjligtvis har påbörjats. Lucktestet presenterar först antal korrekta svar och sedan antal kontexter.

Tabell 11 Implikationsskala

/ = ingen kontext, - = har inte påbörjat processning av nivån,
+ = belägg för att processning sker. Under lucktest anges antal korrekta svar/ möjliga kontexter. Båda grupper av inlärare blandas i tabellen.

Informant	Studerat svenska	PT nivå 4	NEG. + HV	NEG. + AUX	Ref + pers poss pro. i spontantal	Ref + pers poss pro i lucktestet
S1	3 mån	/	/	/	/	/
S9	6 år	-	-	-	/	2/9
F5	5 år	/	-	-	/	2/9
F9	4 år	+	-	-	/	3/9
S11	6 år	-	-	-	/	3/8
F1	5 år	/	/	-	/	3/9
F10	10 år	-	-	-	-	4/9
S10	6 år	/	-	-	/	5/9
S2	6	+	-	-	/	7/8
F13	4,5 år	/	-	-	/	7/9
F14	5 år	/	-	/	+	6/9
F8	4 år	-	-	+	/	6/9
F2	5 år	+	/	/	/	5/9
F3	3 år	+	-	-	/	4/9
S12	13 år	+	-	-	/	6/9
S5	12 år	+	-	/	/	8/9

S8	6 år	+	-	-	/	3/9
S4	4 år	+	-	-	/	4/9
S13	7 år	/	+	-	/	4/9
S3	4 år	/	+	-	/	4/9
F12	4,5 år	/	+	/	/	7/9
F7	10 år	/	+	+	/	6/9
F6	4 år	/	+	+	/	8/9
S7	8 år	+	+	+	/	7/9
S6	8 år	+	+	+	/	7/9
F11	4, 5 år	+	+	+	/	9/9
F4	11 år	+	+	+	/	9/9

Som det går att urskilja ur tabell 11 har de inlärare som inte har börjat processa nivå 4, det vill säga informanterna S11, F10 och S9 inte heller påbörjat ett processande av nivå 5. Därmed är en rimlig slutsats att informanternas utvecklingsnivå förmodligen följer en specifik ordning precis som processbarhetsteorin förutsäger (jfr Glahn et al 2001). Det här påståendet stryks även av ett intressant samband som synliggörs i jämförelsen av strukturerna: det går nämligen urskilja att de informanter som behärskar den svenska negationsplaceringen i bisats både före ett huvud- och hjälpverb även har visat att de löste lucktestet med fler målspråksenliga svar. Däremot fick de informanter som placerade negationen korrekt endast framför ett huvudverb färre rätt på lucktestet. Överlag går det att urskilja att de informanter som inte har visat på belägg på nivå 4 även har applicerat fler inkorrekta val av pronomen i lucktestet (se tabell 8). Informanterna F5, F1 och S10 som det inte förkommer en kontext för nivå 4 har nämligen applicerat färre korrekta svar i lucktest-övningen. Detta skulle möjligtvis kunna tyda på att dessa inlärare inte har inlett ett processande av nivå 4. Sammanfattningsvis går det möjligtvis att dra en sannolik slutsats om ett samband mellan den enskilda informantens antal målspråksenliga svar i lucktestet och processande av nivå 4.

Inlärarna F6 och F7 som visar att de kan placera den svenska negationen i bisats målspråksenligt både före ett huvud- och hjälpverb har tyvärr inte producerat en kontext för nivå 4. Däremot har båda nått ett högre resultat på lucktestet än de flesta informanterna i undersökningen. Inläraren F7 visar dock på en överanvändning av personliga pronomen i possessivform i delarna ett och två i lucktestet men som det framkommer i Tingsells studie (2007) kan även modersmålstalare av svenska överanvända de possessiva formerna av personliga pronomen i sin språkanvändning.

Som det går att urskilja ur tabellen ovanför har inläraren S5 inte börjat processa nivå 5 men däremot visar inläraren att nivå 4 möjligtvis processas:

[...] och sen skrämmer pojken dem.

Informanten S5 tillämpar även korrekta pronomen i lucktestet. Det framgår en tydlig distinktion mellan tillämpningen av de personliga och reflexiva pronomenen i possessiv form. Därmed skulle ett rimligt antagande vara att inläraren håller på att processa nivå 4 men har inte än börjat processa det sista stadiet av processbarhetsteorin.

Som framgår av tabell 11 har informanterna F4, S7, F11, 6S visat belägg för processande av både nivå 4 och 5. Inläraren F4 ger flera exempel på korrekt tillämpning av predikativ kongruens och omvänd ordföljd vilket tyder på att både nivå 4 och 5 behärskas. Dessutom har inläraren F4 löst lucktestet felfritt. Den andra inläraren som har fått alla rätt på lucktestet är F11 som även visar korrekt negationplacering i bisats. Detta tyder på att F4 och F11 förmodligen behärskar det svenska språket på en välutvecklad nivå.

Avslutningsvis är det viktigt att poängtera att de belägg som har presenteras i kapitel 4 är nödvändigtvis inte tillräckligt omfattande bevis på att de specifika strukturerna behärskas utan det handlar snarare om att informanterna processar dem. Det innebär med andra ord att felaktiga konstruktioner även kan förekomma hos språkinlärarna i fortsättningen.

5 Diskussion

Studiens resultat har presenterats och analyserats i det förgående avsnittet. Några av de resultat som tidigare lyfts fram diskuteras mer djupgående i det här kapitlet; inledningsvis diskuteras vikten av att skilja den omedvetna och medvetna grammatiska kunskapen. Därefter diskuteras processandet av negationsplacering i bisats och vilken eventuell nytta en andraspråklärare har av att besitta kunskap om processbarhetsteorins olika utvecklingsnivåer i uppbyggnaden av sin undervisning. Kapitel fem avslutas med en diskussion om transfers roll i andraspråksinläring.

I den här studien har det lyfts fram att lucktest som har syftet att undersöka den explicit uttalade grammatiska kunskapen eventuellt inte ger en allsidig översikt över informantens processande av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomenen. Dock behöver det inte betyda att lucktestet inte skulle bidra med valida och reliabla resultat av de finskspråkiga inlärarnas användning av pronomen. I tidigare forskning har nämligen till exempel Hyltenstam (1977) tillämpat lucktest som testar den deklarativa grammatiska kunskapen för att undersöka andraspråksinlärares

negationsplacering. Även om han testade en annan struktur än de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen, är det möjligtvis rimligt att påstå att data som fås fram med hjälp av lucktester kan ge relevant kunskap om andraspråksinläring. Det vill säga att de tydliga samband som kan urskiljas i den här studien mellan informanternas val av pronomen i lucktestet och placering av negationsplaceringen ger förmodligen adekvat information om inlärnarnas språkutvecklingsnivå. Dock är det ändå viktigt att understryka vikten av andraspråkslärares medvetenhet om vilken grammatisk kunskap de egentligen mäter i sin undervisning. Som det har tydliggjorts i den här studien kan den valda metoden för att testa en språklig struktur vara avgörande för den information som framställs i slutet. Detta kan möjligtvis påverka den enskilda språklärares tolkning av de nationella kursplanerna som används för att bedöma i ämnena svenska som andraspråk eller svenska som främmande språk och därmed bör det likaväl på svenska som finska skolor eftersträvas att språklärare diskuterar den grammatiska distinktionen som existerar mellan den procedurella och deklarativa kunskapen.

I studiens analys uppmärksammas att det inte framkommer några starkt framträdande skillnader i tillämpningen av grammatiska kunskaper mellan de finskspråkiga inlärnarna som studerar svenska som andraspråk i Sverige och svenska som främmande språk i Finland. Det här resultatet stämmer med andra ord överens med Håkanssons och Norrbys (2010) påstående; oavsett om inlärares studerar svenska som andraspråk eller svenska som främmande språk ser den grammatiska utvecklingen likadan ut. Det som bland annat är gemensamt hos båda grupperna är att trots flera års studier i svenska är det ett flertal inlärare som inte behärskar den svenska negationsplaceringen i bisats (se tabell 11). Med andra ord talar dessa resultat emot Håkansson studie (2000) där det framgår att en andraspråksinlärare som får undervisning i en formell kontext kan processa de högre nivåerna efter tre till sex månader. Resultaten bekräftar istället antagandet att svenskans negationsplacering är en språklig struktur som är tidskrävande för inlärares att tillägna sig. Många språklärare har förmodligen känt frustration när elever har blivit undervisade i den grammatiska regeln för svenskans negationsplacering i bisats men tillämpningen av regeln har sedan inte fullföljts. I det här fallet kan det vara betydelsefullt för läraren att vara insatt i det faktum att det tar längre tid att processa den korrekta negationsplaceringen. Således kan det vara lägligt att låta den enskilda eleven inleda processandet av negationsplaceringen när den utvecklingsnivån väl är tillgänglig för honom eller henne.

Om en andraspråksinlärare är insatt i processbarhetsteorins olika utvecklingsnivåer kan det möjligtvis vara lättare för läraren att planera sin undervisning efter elevernas språkliga förutsättningar. En undervisning som är uppbyggd efter elevernas språkliga förmågor kan eventuellt ge dem adekvat stöd i sin språkutveckling och därmed möjligen motivera elever till att ytterligare utveckla sitt språk; eleverna känner sig eventuellt mer motiverade i sin språkinläring om nivån på undervisningen är tillgänglig för dem. Som tidigare nämnts kan en inlärare inte börja processa en nivå om de tidigare nivåerna inte har processats (Pienemann & Håkansson 1999:389). Således vore det antagligen inte möjligt för en inlärare att tillägna sig till exempel svenskans negationsplacering om han eller hon håller på att processa nivå 3. Det handlar alltså om att läraren bör känna sina elever och deras språkliga nivå. Det är förstås komplicerat och resurskrävande att anpassa sin undervisning efter en stor grupp av olika elever men utifrån processbarhetsteorin kan läraren möjligtvis få vägledning i vilka elever behöver mer omfattande stöd i sin språkutveckling.

Begreppet transfer har i den här studien nämnts både i samband med informanternas användning av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen samt placering av negationspartikel i bisatser. Tingsell (2007) konstaterar att de andraspråksinlärare som inte har samma system för pronomen som svenskan överanvänder de possessiva formerna i vanliga fall vid fler tillfällen än de inlärare vars modersmål innehåller ett liknande system som svenskans (se 2.3.1). Om svenskans system för de possessiva pronomenen i personlig och reflexiv form jämförs med finskans där det istället tillämpas possessivsuffix är det ett faktum att det finns en markant skillnad mellan dessa språkliga strukturer i finskan och svenskan. Även negationsplaceringens uppbyggnad i finskan skiljer sig tydligt från svenskans; i finskan tillämpas ett hjälpverb som böjs både i person och i modus medan i svenskan används en negationspartikel vars placering påverkas av om det är en huvud- eller en bisats. Det är med andra ord tydligt att det handlar om två språk som bland annat grammatiskt sett är väldigt olika uppbyggda. Således är det intressant att diskutera i vilken omfattning de finskspråkigas modersmål egentligen påverkar tillämpningen av svenskan. Den enkla slutsatsen utifrån språkens olikheter vore förmodligen att transfer spelar den främsta rollen i inkorrekt språklig produktion av svenska hos de finskspråkiga inlärarna. Men det är ändå viktigt att påpeka att processbarhetsteorin utgår från att det går urskilja influenser av modersmålet i målspråkets produktion endast när den specifika strukturen processas i målspråket (Pienemann & Kessler 2011:75). Därmed är en rimlig slutsats att

begreppet transfer bör användas med en omfattande kunskap när den tillämpas för att förklara den enskilda inlärares felaktiga konstruktioner av svenskan. Det är alltså väsentligt att påpeka att transfer till endast en viss del kan påverka inlärares språkinläring och kan därmed inte användas för att förklara alla de inkorrekta grammatiska formerna som tillämpas i samband med språkutveckling. Avslutningsvis bör det poängteras att en studie ska innehålla inlärare med olika modersmål för att det skall finnas belägg för transfer, vilket varken studien som berörs i det här arbetet eller Paavilainen (2010) har. Följaktligen går det inte anta att de finskspråkiga informanters tillämpning av de felaktiga grammatiska strukturerna i svenskan påverkas av finskan.

Avsikten med den här studien har inte varit att redovisa antal korrekta och inkorrekta strukturer som förekommer bland inlärnarnas språkliga produktion av svenska eller att kritisera den undervisning som informanterna deltar i. Syftet har varit att försöka ge en rimlig bild av informanternas utvecklingsnivå och hur processbarhetsteorin kan användas för att analysera inlärares produktion av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomenen samt negationsplacering i bisats. Dock är det viktigt att poängtera att den genomförda studien är begränsad och bör därmed inte generaliseras på en större grupp av finskspråkiga elever.

6 Avslutning

Den här studien har syftet att utifrån processbarhetsteorin undersöka finskspråkiga högstadie- och gymnasieelevers användning av personliga och reflexiva pronomen i possessiv form samt placering av negation i bisats. Eftersom pronomenen inte tidigare har undersökts utifrån processbarhetsteorin görs det ett förslag i den här studien att tillämpningen av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen processas på nivå 4. Svenskans negationsplacering i bisats har tidigare förslagits tillhöra nivå 5 av processbarhetsteorin (se 2.2).

Den allmänna slutsatsen som kan dras utifrån den här studien är att majoriteten av undersökningens finskspråkiga inlärare av svenska inte har processat processbarhetsteorins nivåer 4 och 5. Utifrån de analyserade beläggen går det att dra en slutsats som bekräftar processbarhetsteorins förutsägelse om att de tidigare nivåerna bör ha processats innan de högre nivåerna kan processas: de informanter som inte visar processande av nivå 4, processar inte heller nivå 5. För att analysera inlärnarnas processande av nivå 4 har inte endast deras användning av possessiva formerna av

personliga och reflexiva pronomen undersökts utan även deras produktion av språkliga strukturer som omvänd ordföljd och predikativ kongruens.

I resultaten går det att urskilja en överanvändning av de possessiva formerna av personliga pronomenen. Det visar sig att inlärarna har speciellt tendens till att överanvända de personliga possessiva pronomenen när den hamnar efter en prepositionsfras. Däremot förkommer överanvändning av de possessiva pronomenen i reflexiv form mindre frekvent. Liknande resultat som framställs i den här studien kan lyftas fram i Tingsell undersökning (2007).

Den här studien ger stöd till antagandet att svenskans negationsplacering i bisats är en struktur som eventuellt tar längre tid för andraspråksinlärare att processa. I analysen av negationsplaceringen framkommer bland annat att inlärarna förmodligen främst behärskar negation i bisats framför ett huvudverb. Det innebär alltså att det tar längre tid för inläraren att processa negationsplaceringen framför ett hjälpverb. Som en möjlig anledning till att svenskans negationsplacering är en tidskrävande process har blanda annat begreppet transfer diskuterats. Transfer har även lyfts fram i samband med processande av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen.

Det vore intressant att få fram fler metoder som specifikt eliciterar andraspråksinlärares användning av de possessiva formerna av personliga och reflexiva pronomen. Därmed skulle genomförandet av en mer omfattande studie kunna möjliggöras och fler inlärare med andra modersmål än finska inkluderas. Framtida forskning skulle således bland annat kunna skapa en mer djupgående förståelse av den utvecklingsnivå som andraspråksinlärare processar i samband med att grammatisk information förflyttas över frasgränser. Det skulle till exempel vara intressant att undersöka om inlärare eventuellt tillägnar sig användningen av de personliga och reflexiva pronomenen innan ett korrekt tillämpande av genus äger rum.

Litteraturförteckning

- Baten, Kristof & Håkansson, Gisela (2015). The development of subordinate clause in German and Swedish as L2S. A Theoretical and Methodological Comparison. *Studies in Second Language Acquisition*. Vol 37, no 3. S. 517-547.
- Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Ellis, Rod (2008). Investigating grammatical difficulty in second language learning: Implications for second language acquisition research and language testing. *International Journal of Applied Linguistics*. Vol 18, no 1. S. 4-22.
- Ellis, Rod & Barkhuizen, Gary. (2005). *Analyzing Learner Language*. Oxford University Press.
- Gass, Susan M. & Selinker, Larry (2008). *Second language acquisition: an introductory course*. 3. ed. New York: Routledge/Taylor and Francis Group.
- Glahn, Ester, Håkansson, Gisela, Björn Hammarberg, Holmen, Anna, Hvenekilde Anne & Lund, Karen (2001). Processability in Scandinavian second language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 23. S. 389-416.
- Hyltenstam, Kenneth. (1977). Implicational Patterns in Interlanguage Syntax Variation. *Language Learning*, 27, S. 383–411.
- Håkansson, Gisela (1989). The acquisition of negative placement in Swedish. *Studia Linguistica*. 43 (1). S. 47-58
- Håkansson, Gisela (2000). Svenska som förstaspråk och som andraspråk. Likheter och skillnader I: Åhl, Hans (red) *Svenskan i tiden - verklighet och visioner*. Stockholm: HLS Förlag. S.138-154.
- Håkansson, Gisela (2001). Undervisning eller inte undervisning – gör det någon skillnad? I: Naucclér, Kerstin (red.). *Symposium 2000 – ett andraspråksperspektiv på lärande*. Stockholm: Sigma förlag. S. 43-62
- Håkansson, Gisela & Norrby, Catrin (2010). Environmental Influence on Language Acquisition: Comparing Second and Foreign Language Acquisition of Swedish. *Language Learning*. Vol. 60, no 3. S. 628-650.
- Håkansson, Gisela (2013a). Utveckling och variation – en tillämpning av processbarhetsteorin på svenskt inlärarespråk. I: Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, Inger (red.). *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Håkansson, Gisela (2013b). Processability Theory: Explaining developmental stages. I: Garcia Mayo, María del Pilar, Gutierrez Mangado, María Junkal Gutiérrez & Martiez Adrian, María. (ed). *Contemporary Approaches to Second Language Acquisition*. Amsterdam. John Benjamins. S. 111-128.
- Josefsson, Gunlög (2009). *Svensk universitetsgrammatik för nybörjare*. Lund: Studentlitteratur.
- Källström, Roger (2012). *Svenska i kontrast: tvärspråkliga perspektiv på svensk grammatik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Meisel, Jürgen M, Clahsen, Harald & Pienemann, Manfred (1981). On determining developmental stages in natural second language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*. Vol. 3, no 2. S. 109-135.
- Novogrodsky, Rama & Friedmann (2006). The production of relative clauses in syntactic SLI: A window to the nature of the impairment. *Advances in Speech – Language Pathology*. Vol. 8, no 4. S. 364-375.
- Pienemann, Manfred & Håkansson, Gisela (1999). A unified approach toward the development of Swedish as L2. A Processability Account. *Studies in Second*

Language Acquisition, 21. S.383-420.

Pienemann, Manfred & Kessler, Jörg-U. (red.) (2011). *Studying processability theory: an introductory textbook*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

SOU 2005:40 *Rätten till mitt språk Förstärkt minoritetsskydd*. Delbetänkande av Utredningen om finska och sydsamiska språken. Del 1 och 2.

<https://data.riksdagen.se/fil/F1DA9B32-0AFA-4B83-8CB3-F7C547F042C3>

Hämtad: 2016-11-23

<http://www.regeringen.se/contentassets/04d1aeaf419e46938a5222e27f5d747e/ratt-en-till-mitt-sprak-del-1>

Hämtad: 2016-11-23

Tingsell, Sofia (2007). *Reflexivt och personligt pronomen: anaforisk syftning hos ungdomar i flerspråkiga storstadsmiljöer*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/17040/14/gupea_2077_17040_14.pdf

Hämtad 2016-11-08

Bilaga 1. Frågeformulär

Hei!¹

Nimeni on Sivi Järvinen ja opiskelen aineenopettajaksi ruotsalaisessa kaupungissa nimeltään Växjö. Pääaineeni on ranskan kieli ja sivuaineena minulla on ruotsi toisena kielenä. Kirjoitan syksyllä lopputyön (ruotsiksi *kandidatuppsats*) sivuaineestani.

Vastaamalla tehtäviin, jotka alkavat seuraavalla sivulla, voit auttaa minua suorittamaan lopputyöni. Vastat tehtäviin anonymisti, nimesi ei tule näkymään lopputyössäni. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja voit keskeyttää koska tahansa.

Jokaiselle tehtävälle on omat ohjeet.

Vastaathan myös alla oleviin kysymyksiin:

Ikä:

**Millä luokalla
opiskelet?:**

Äidinkieli:

**Kuinka monta vuotta olet
opiskellut ruotsin kieltä?:**

¹ Här presenteras de uppgifter som Google forms formuläret grundas på. Introduktionen till undersökningen är skriven på finska. Nedanför finns en översättning till på svenska:

Hej!

Mitt namn är Sivi Järvinen och jag studerar till ämneslärare i en svensk stad som heter Växjö. Mitt första ämne är franska och mitt andra ämne är svenska som andraspråk. I höst kommer jag att skriva en kandidatuppsats i mitt andra ämne.

Genom att lösa uppgifterna som börjar på nästa sida kan du hjälpa mig i genomförandet av min uppsats. Ditt namn kommer inte att synas i mitt arbete vilket innebär att dina svar kommer att vara anonyma. Det är frivilligt att delta i undersökningen och du kan avbryta när du vill.

Det finns enskilda instruktioner till varje uppgift.

Svara vänligen även på följande frågor:

Ålder:

Klass:

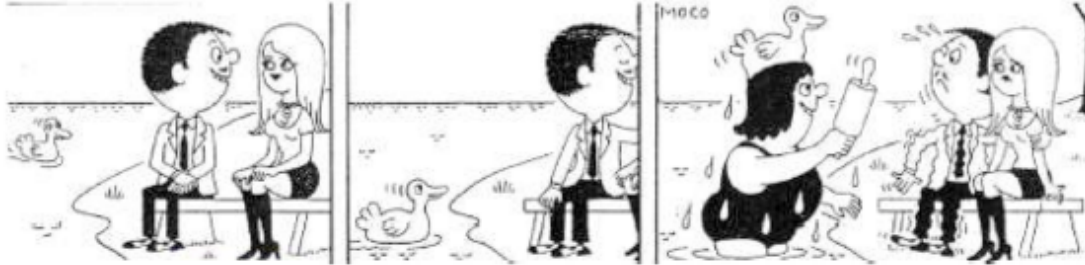
Modersmål:

**Hur länge har
du studerat svenska?**

Jag skulle vara oerhört tacksam för din hjälp!

Med vänliga hälsningar,
Sivi

1. Förklara med egna ord vad som händer i bildserien.

© PIB Copenhagen, www.pib.dk. (Sofia Tingsell)

2. Fyll i rätt alternativ av hennes, hans, sin, sitt, sina och deras

1. Anna har bott utomlands i fem år.

Hon saknar _____ hemland.

2. Peters bil är på lagning.

Anton lovade hämta _____ brors bil när den är lagad.

3. Alfred och Elsa har köpt en ny bil.

Har du sett _____ nya bil?

4. Pappas skjorta är borta.

Det är tråkigt eftersom jag gärna vill stryka _____ skjorta.

5. Mammas hår ser ut som ett kråkbo.

Hon måste borsta _____ hår.

6. Lisa kunde inte komma till skolan idag.

Ann lovade ta med sig _____ läxor.

7. Simon och Liv har köpt en hundvalp.

De är nöjda över _____ beslut.

8. Kristin och Olle ska dansa ikväll.

De tycker att det ska bli kul att träffa _____ kompisar.

9. Maria och Johan är bortresta nästa vecka.

När de åker på semester vaktar jag _____ hund.

3. Svara på följande frågor.

Det finns två elever. En elev städar och en elev städar inte. Vilken elev liknar du mest?

SVAR: Jag är mest lik ...

Det finns två elever. En elev cyklar i snön och en elev cyklar inte i snön. Vilken elev vill du helst vara?

SVAR: Jag vill vara ...

Det finns två elever. En elev får läxor och en elev får inte läxor. Vilken elev vill du helst vara?

SVAR: Jag vill vara ...

Det finns två elever. En elev gillar orättvisor och en elev gillar inte orättvisor. Vilken elev vill du helst vara?

SVAR: Jag vill vara ...

Det finns två elever. En elev tar en selfie och en elev tar inte någon selfie. Vilken elev vill du helst vara?

SVAR: Jag vill vara ...

Det finns två elever. En elev ska skriva ett prov och en elev ska inte skriva ett prov. Vilken elev vill du helst vara?

SVAR: Jag vill vara ...

Det finns två elever. En elev har vunnit 100 miljoner kronor och en elev har inte vunnit 100 miljoner kronor. Vilken elev liknar du mest?

SVAR: Jag liknar mest ...

Det finns två elever. En elev äter sniglar och en elev äter inte sniglar. Vilken elev är du mest lik?

SVAR: Jag är mest lik ...

Det finns två elever. Läraren tillåter en elev hålla ett tal och läraren tillåter inte en elev hålla ett tal. Vilken elev vill du helst vara?

SVAR: Jag vill vara ...

Det finns två elever. En elev gillar reklam och en elev gillar inte reklam. Vilken elev är du mest lik?

SVAR: Jag är mest lik ...

Det finns två elever. En elev gillar matte och en elev gillar inte matte. Vilken elev liknar du mest?

SVAR: Jag är mest lik...

Det finns två elever. En elev har rest runt jorden och en elev har inte rest runt jorden. Vilken elev liknar du mest?

SVAR: Jag är mest lik...

Det finns två elever. En elev har ett helikopterkörkort och en elev har inte ett helikopterkörkort. Vilken elev liknar du mest?

SVAR: Jag liknar mest...

Det finns två elever. En elev gillar skolan och en elev gillar inte skolan. Vilken elev liknar du mest?

SVAR: Jag liknar mest...

Bilaga 2. Översikt över tabeller

Tabell 1 Processbarhetsteorins utvecklingsnivåer för svenskan. **S.6**

Tabell 2 Possessivformerna av personliga och reflexiva pronomen. **S.7**

Tabell 3 Negationens inlärningsstadier. **S.10**

Tabell 4 Översikt över studiens informanter. **S.14**

Tabell 5 Översikt över strukturer som förekommer på nivå 4. **S.19**

Tabell 6 Översikt över de strukturer som förekommer på de tidigare nivåerna av processbarhetsteorin. **S.20**

Tabell 7 En översikt över informanteras sammanlagda svar på lucktestet (se bilaga). Varje pronomen utgår från 26 svar. **S.20**

Tabell 8 En översikt över informanteras svar på lucktestet (se bilaga). Varje pronomen utgår från 26 svar. **S.21**

Tabell 9 Översikt över antal analyserade bisatser. **S.25**

Tabell 10 Förekomsten av antal korrekta negationsplaceringar i samband med huvud- eller hjälpverb. **S.26**

Tabell 11 Implikationskala. **S.27**